

STJEPAN PAVIČIĆ IN MEMORIAM

7. lipnja 1973. umro je u Zagrebu, u starosti od 86 godina, prof. Stjepan Pavičić, ugledni znanstveni radnik na polju dijelektologije, leksikografije, toponimije, antroponimije, etnologije, antropogeografije i povijesti naših naselja.

Stjepan Pavičić rodio se u Vinkovcima 11. srpnja 1887. Gimnaziju je pazio u Vinkovcima, studirao je slavistiku i germanistiku u Beču i u Zagrebu, diplomirao je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 1911. g. Dje-
lovao je kao srednjoškolski profesor u Vinkovcima, Zemunu i Zagrebu, gdje je g. 1933. postao direktor II. klasične gimnazije, na kojoj je dužnosti ostao do umirovljenja, god. 1946. Bio je stalni suradnik Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Odboru za narodni život i običaje, u Odboru za dijelektologiju i u Odboru za onomastiku, bio je član uredništva Senjskoga zbornika.

Za cijeloga je svojega javnog djelovanja ugledni pokojnik izgarao od želje za znanjem — učenjak širokoga i dubokoga znanja u svojem je velikom znanstvenom djelu uspio i oblikovati dio svojih spoznaja i prenijeti ih kao neophodni, fundamentalni izvor za sve istraživače koji se bave i koji će se baviti problemima naše dijelektologije, toponomastike i antroponimije u

svjetlu migracija našega pučanstva. Svojim studijama o rasporedu prezimena u naseljima Like, Slavonije, Moslavine, Senja i njegove okolice, o povijesnom razvoju naselja krajevima od prvih povijesnih potvrda njihova postojanja do današnjih dana, osobito s obzirom na izmjene prouzrokovane turskim provalama, turskim zaposjednućem naših krajeva i osnutkom vojne krajine s jedne i druge strane hrvatsko-turske granice, Stjepan Pavičić je utemeljitelj novoga pristupa našim dijalektološkim problemima, na osnovama sinkronijske i dijakronijske onomastičke situacije, osvjetljene dokumentima o povijesnim zbivanjima i seobama pučanstva. U tom je smislu uzoran njegov rad *Podrijetlo hrvatskih i srpskih naselja i govora u Slavoniji*, sinteza dugogodišnjega terenskog, arhivskog i kabinetskog rada, koji je S. Pavičić započeo već za studentskih svojih dana, a kojega su prvi rezultati objavljeni god. 1920. u raspravi *O govoru u Slavoniji do turskih ratova i velikih seoba u 16. i 17. stoljeću*. U tim svojim radovima Pavičić je historijskim činjenicama potvrdio mišljenje A. Belića da su neki refleksi jata u pojedinim našim krajevima nastali dodirom i miješanjem različitih tipova govora. Pavičić je različite kontinuantne jata u dugim i kratkim slogovima (*i — e, i — je, ije — je*), a tako i različite čakavsko-kajkavske, čakavsko-štokavske i štokavsko-kajkavske odnose u pojedinim našim dijalektima i govorima tumačio miješanjem triju osnovnih govornih skupina — savskodinarske, panonske i moravskozetske.

U svojoj velikoj raspravi *Seobe i naselja u Lici* Pavičić je opisao ličko područje, lička naselja i njihovo stanovništvo u predtursko doba, za turskoga gospodstva i poslije propasti turske vladavine. Na temelju povijesnih dokumenata, osobito iz rukopisne arhivske građe, i obilno iskorištene stručne literature prof. Pavičić nam je predočio sliku kretanja stanovništva na području Like i seobe Ličana u druge naše krajeve u svim navedenim razdobljima, njihova naseljavanja i raseljavanja do naših dana. Prikazana je etnička i antroponimijska povijest velikoga broja naselja u Lici, u senjskoj okolini, u Podgorju, u bakarskom primorju i dr., dolazak i kretanje Bunjevaca senjskoga zaleđa i pojedinih njihovih porodica. Prema povijesnim dokumentima rekonstruirao je osnovne osobine govora toga područja prije provala Turaka, za njihove vladavine i poslije doseljenja hrvatskih ikavaca i srpskih ijekavaca i dao prikaz utjecaja tih novoštokavskih doseljenika na starosjedilački čakavski govor i današnjega razmještaja pojedinih dijalekata.

Istom se problematikom, detaljnije i posebno za svako naselje u okolici Senja, pozabavio i u studijama *Prilozi nepoznatoj prošlosti grada Senja i okolice i Senj u svojem naselnom i društvenom razvitku od 10. stoljeća do turskog prodora*, u kojima je doneseno osobito mnogo podataka o povijesti Senja i senjskih Bunjevaca. Među brojnim Pavičićevim znanstvenim radovima valja za čitatelje Senjskoga zbornika posebice istaknuti i njegovu raspravu o Bunjevcima u Enciklopediji Jugoslavije (s. v. Bunjevci).

Kombinirajući svoje veliko poznavanje povijesnih činjenica sa širokom slavističkom naobrazbom, zahvaljujući izvanrednoj svojoj memoriji (koje se s divljenjem sjećaju svi koje su prof. Pavičića bilo kada zapitali o sudbini pojedinih porodica u bilo kojem naselju na području Pavičićeva interesa, o tipu i osnovnim osobinama govora u tim naseljima, o izvorima povijesnih podataka i literaturi o njima, o bilo kojem podatku iz života, rada, običaja, povijesti, materijalne kulture na velikom dijelu Hrvatske) — prof. S. Pavičić

je u svojem znanstvenom opusu prokrcio putove u nepreglednom mnoštvu do tada neobrađenih ili nepoznatih činjenica u povijesti naših krajeva, naselja, migracija, u povijesti hrvatskog jezika i njegovih dijalekata, u povijesnoj i suvremenoj našoj onomastici i etnologiji. Nemoguće se je u ovom kratkom prikazu potanje osvrnuti na sva Pavičićeva znanstvena djela, na njihovu važnost za našu znanost, ali držim da i ove moje napomene o značenju nekih njegovih rasprava barem donekle prikazuju veličinu prof. S. Pavičića kao hrvatskoga znanstvenika i učenjaka.

Drugo veliko područje Pavičićeva rada bila je leksikografija. Od god. 1948. gotovo do svoje smrti Pavičić je kao vanjski suradnik Instituta za jezik Jugoslavenske akademije obrađivao veliki Akademijin Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika i na tom poslu, kao i na drugima, pokazao neiscrpnu energiju i nevjerojatnu plodnost. Velik dio poslijeratnoga Akademijina rječnika djelo je Pavičićevo, njegovi prinosi nalaze se u svim poslijeratnim svescima — za taj je rječnik napisao 351 autorski arak, s 5.611 tipkanih strana teksta. Interes za leksikografiju pokazao je S. Pavičić još kao student: na poticaj svojega učitelja T. Maretića, obrađivača ARj, skupio je za taj rječnik veliku zbirku riječi iz rodne mu Slavonije (god. 1908, v. ARj VI, str. 958), pa se njegovo ime kao prinosnika u Akademijinu rječniku često spominje. Osim na Akademijinu rječniku prof. Pavičić surađivao je i na Rječniku Matice hrvatske i Matice srpske.

Kao čovjek, prof. Stjepan Pavičić bio je voljen od svih svojih učenika i suradnika. Zarko je ljubio domaću riječ i znanstveni rad i taj je svoj nepresušni žar prenosio na sve svoje sugovornike, osobito na mlađe generacije znanstvenih radnika, i svi će se oni s dubokom zahvalnošću uvijek sjećati velikoga hrvatskog učenjaka Stjepana Pavičića, i kao čovjeka i kao znanstvenog radnika.

ZNANSTVENI RADOVI S. PAVIČIĆA

Knjige:

Vukovska župa u razvitku svoga naselja od XIII do XVIII stoljeća, JAZU, Zagreb 1940, 340 str. + 1 karta

Podrijetlo hrvatskih i srpskih naselja i govora u Slavoniji, Djela JAZU, knj. 47, Zagreb 1953, 356 str. + 5 karata

Seobe i naselja u Lici, Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena, knj. 41, Zagreb 1962, 330 str. + 1 karta

Radovi objavljeni u zbornicima, ljetopisima, časopisima:

O govoru u Slavoniji do turskih ratova i velikih seoba u 16. i 17. stoljeću, Rad JAZU, knj. 222, Zagreb 1920, str. 194—269

Bunjevci / Dalmacija (Starosjedilaštvo današnjeg hrvatskog naselja u srednjoj i sjevernoj Dalmaciji), Obzor LXXII, br. 178, Zagreb 1931.

Vinkovci, Vinkovački tjednik 8, Vinkovci 1933.

Naseljavanje Like, Lički kalendar II, Zagreb 1934, str. 67—93 + 1 karta

Crtice o naselju u Lici u vremenu prije Turaka, Lički grudobran, Zagreb 1940, str. 27—48

Bunjevci, Enciklopedija jugoslavije, knj. 2, Zagreb 1956, str. 304—305

Prilozi nepoznatoj prošlosti grada Senja i okolice, Senjski zbornik II, Gradski muzej Senj, 1966, str. 309—378

Senj u svojem naselnom i društvenom razvitku od 10. stoljeća do turskih prodora, Senjski zbornik III, Gradski muzej Senj, 1967—1968, str. 324—373

Moslavina i okolina, Zbornik Moslavine I, Muzej Moslavine, Kutina 1968, str. 7—169

Razvitak naselja u županjskom području, Županjski zbornik, Županja 1969, str. 65—84

Razvitak Vinkovaca i hrvatskog ratarskog stanovništva na tom tlu, Podružnica Društva muzealaca Hrvatske u Osijeku, Osijek 1969, str. 35—63

Govorno stanje u Slavoniji, Zbornik radova I znanstvenog sabora Slavonije i Baranje, Osijek 1970, str. 237—243

Slavonija u svojem naselnom razvitku od trinaestog stoljeća do danas, Zbornik radova I znanstvenog sabora Slavonije i Baranje, Osijek 1970, str. 191—236

Razvitak stanovništva na području stare župe Grđeva u slovjenskoj zemlji, Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena, knj. 45, Zagreb 1971, str. 605—614

Porijeklo stanovništva vinkovačkog kraja, Radovi Centra z organizaciju naučnoistraživačkog rada u Vinkovcima, knj. 1, Zagreb 1971, str. 149—346.

ANTUN SOJAT